

שואל אחר שכלתה השאלה

שואל שכלה זמן השאלה, שוב אין דינו כשואל, אלא כשומר, ופטור מאונסין, ומכל מקום אף על פי שאינו מקבל תשלום על השמירה, אינו כשומר חנם, אלא כשומר שכר, היות שמתחילה כשקיבל את הדבר, קיבלו בשאלה, ונהנה ממנו, מהנה את הבעלים, ומקבל עליו להיות כשומר שכר.

שמור לי ואשמור לך

האומר לחבירו שמור לי ואשמור לך, אף על פי ששניהם שומרים בלא לקבל ממון על השמירה, נחשבים הם לשומרי שכר, כי אינם עושים בחנם, שהרי מקבלים שמירה בתמורה למה ששומרים. [וכן הדין אם אמר לחבירו, השאילני ואשאיל לך, או שמור לי ואשאיל לך, או השאל לי ואשמור לך].

ומכל מקום מה ששני השומרים מתחייבים בגנבה ואבדה כשומרי שכר, אין זה אלא כשאין השמירות באותו זמן, אבל אם האחד מתחיל לשמור לחבירו, בשעה שחבירו שומר עבורו, השומר שהתחיל אחרון, פטור בגנבה ואבדה, כי נאמר בפרשת שואל, "אם בעליו עמו לא ישלם", ללמד שכל השומרים אינם מתחייבים בדיני שמירה, אם בשעה שמתחילים לשמור, הבעלים של החפץ שהם שומרים עושה עמהם איזו מלאכה, [ושמירה בכלל מלאכה היא]. [ולעניין פטור של שואל ושומר שכר באונס וגנבה ואבדה הכל מודים. אבל לעניין פטור שומר חנם בפשיעה נחלקו חכמים].

טעו ונתברר שצדקו

רב פפא ורבא טעו בפסק דין, והתביישו, ולבסוף התברר שהמעשה היה שונה ממה שחשבו, ולפי מה שהיה באמת, היה ראוי לפסוק כמו שפסקו.

הנח והנח לפני והנח לפניך

מי שפגש את חבירו בשוק וביקש ממנו שישמור לו איזה דבר:

אם אמר לו הנח לפני – קיבל בכך לשמור, כי כוונת דבריו היא, הנח לפני ואשמור לך, ואם כן נעשה שומר חנם.

אם אמר לו הנח לפניך – לא קיבל בכך לשמור, כי כוונת דבריו היא, הנח לפניך ושמור בעצמך.

ואם אמר לו הנח – ספק בגמרא אם קיבל עליו לשמור או לא.

המלווה על המשכון

קודם שנבוא לסדר את הדינים הבאים בגמרא, יש להקדים, שלדעת התנא קמא במשנה, המלווה על המשכון חייב בשמירת המשכון כשומר שכר, [משלם נזק הבא בפשיעה גנבה ואבדה, ופטור באונס]. ובברייתא מבואר, שנחלקו בזה רבי אליעזר ורבי עקיבא, לדעת רבי אליעזר דינו כשומר חנם, ולדעת רבי עקיבא, דינו כשומר שכר. והנה אם ניתן להעמיד את דברי המשנה כאחד מהם, יש להעמידה כדברי רבי עקיבא, שרוב המשניות הם כמותו, אבל אם ניתן להעמיד את המשנה כדברי שניהם, ובאופן ששניהם מודים שהמלווה על המשכון דינו כשומר שכר, ודאי עדיף.

מתחילה נתבאר, שהדין הזה תלוי בסיבה, שהמלווה נוטל את המשכון, שאם נוטל אותו רק כדי להבטיח שלא יפסיד את ההלוואה, [שעל ידי שהמשכון אצלו, לא יבוא הלווה לכפור בהלוואה, וגם לא יוכל לומר שאין לו ממה לשלם], אין בנטילת המשכון שום רווח, שיחשיב אותו כשומר שכר, שכן ראוי ללווה לעשות דברים לתת בטחון להלוואה, ולכן נחשב כשומר חנם. אבל אם המלווה נוטל את המשכון בתורת גביה, מאחר שיש לו בזה רווח, שאין בשאר ההלוואות, [שמהתורה אם אין לו חשש שיפסיד את ההלוואה, חייב להלוות אף בלא ליטול את המשכון בתורת גביה, וזה משתכר יותר, בכך שנוטל לשם גביה], הרי הוא כשומר שכר.

לדעת רבי אליעזר – המלווה על המשכון, נוטל את המשכון לבטחון ההלוואה בלבד, ולכן דינו כשומר חנם.

ולדעת רבי עקיבא – המלווה על המשכון, נוטל אותו לשם גבייה, ולכן דינו כשומר שכר.

והמשנה – כדעת רבי עקיבא, ולא כדעת רבי אליעזר, [ואפילו אם נאמר, שרבי אליעזר מודה, שאם המלווה נטל את המשכון אחר שעת ההלוואה, הוא נטל אותו לשם גבייה, ודינו כשומר שכר, אי אפשר להעמיד את המשנה באופן הזה וכדברי הכל, כי במשנה מפורש, שהמלווה מתחילה על המשכון, דינו כשומר שכר, ובזה דעת רבי אליעזר שדינו כשומר חנם].

דף פ"ב

ולאחר מכן אמרו, שהכל מודים, שהמלווה על המשכון השווה למעות ההלוואה, נוטל את המשכון לשם גביה, ודינו כשומר שכר, [ואם כן יש להעמיד את המשנה במשכון כזה וכדברי הכל], ולא נחלקו אלא במלווה על המשכון השווה פחות ממעות ההלוואה.

לדעת רבי אליעזר – מאחר שאין המשכון שווה להלוואה, ודאי לא נטלו לשם גביה, [שאז היה מבקש דבר שיוכל לגבות בו את כל החוב], אלא נטלו

לזכרון דברים בלבד, נכלומר שעל יד שהמשכון אצלו, לא יבוא הלווה לכפור בהלוואה, כי המשכון יזכיר לו שלוה], **ולכן דינו כשומר חנם**.

ולדעת רבי עקיבא – אף בזה המלווה נטל את המשכון לשם גביה, ועל פי הדין של שמואל, שאמר, שהמלווה אלף זוז על משכון השווה זוז אחד ואבד המשכון, הרי הוא נחשב כשווה אלף זוז, וכאילו גבה המלווה את כל החוב, ולא יקבל כלום, ורק אם מחזיר את המשכון, מקבל את החוב, ומאחר שנטל את המשכון לשם גביה **דינו כשומר שכר**.

ולאחר מכן אמרו, שאם המשכון שווה פחות ממעות ההלוואה, **הכל מודים שאין להחשיבו כשווה לכל ההלוואה**, ואם אבד המשכון אפילו בפשיעה, לא הפסיד המלווה אלא כנגד שוויו, [שלא כדברי שמואל], **ומחלוקתם היא כשהלווה על המשכון השווה להלוואה, אבל טעמו של רבי עקיבא אינו כפי שנתבאר מתחילה**.

לדעת רבי אליעזר – המלווה נוטל את המשכון לבטחון ההלוואה בלבד, ולכן דינו כשומר חנם, [כפי שהתבאר מתחילה].

ולדעת רבי עקיבא – המלווה על המשכון קונה את המשכון שיחשב כשלו, **כמו שדרש רבי יצחק על הפסוק**, "ולך תהיה צדקה", **שהמלווה הנותן ללווה להשתמש במשכון, נחשב כנותן לו צדקה, כי המשכון שייך למלווה**, ולכן אם אבד המשכון, אפילו באונס, ההפסד של המלווה, כמי שאבדו נכסיו באונס.

ולפי זה לא נתבאר כדברי מי דין המשנה, הלא לדעת רבי אליעזר, המלווה כשומר חנם, ולדעת רבי עקיבא, המשכון שייך למלווה, ואין מי שאומר שהמלווה כשומר שכר. אמנם שיטת התוס', שעל פי דרשת רבי יצחק, אין המלווה זוכה במשכון לגמרי, אלא שזוכה בו לעניין שיכול לקדש בו אשה, ולעשות בו קניין חליפין, ומשום כך אינו נחשב אלא כשומר שכר עליו, ולא כאילו הוא שלו לגמרי.

ולמסקנה [לדעת רבה], **הכל מודים לדרשת רבי יצחק**, אלא שאין ללמוד ממנה, שהמלווה על המשכון זוכה בו, אלא **כשנטל את המשכון אחר שעת ההלוואה, אבל אם נטלו בשעת ההלוואה**, ודאי אינו זוכה בו, [לא מטעם הדרשה הזו, ולא מטעם שנחשב כנוטל לגביה, כי אינו נוטל אלא לבטחון ההלוואה], ומכל מקום **נחלקו בדין מלווה על המשכון, ולדעת רבי עקיבא, המלווה על המשכון דינו כשומר שכר מטעם אחר**.

לדעת רבי אליעזר – המלווה על המשכון דינו כשומר חנם, כמבואר לעיל.

ולדעת רבי עקיבא – המלווה על המשכון דינו כשומר שכר, **כי יש מצווה להלוות, והעוסק במצווה פטור באותה שעה מלקיים מצוות אחרות**, ואם יבוא עני באותה שעה יהיה פטור מלתת לו צדקה, **ונמצא משתכר מחמת ההלוואה**, ואם כן, כשנוטל משכון, הרי הוא כשומר שכר.

ורבה פוסק כרבי אליעזר, כי אינו מחשיב את העניין הזה לשכר, שמחמתו השומר יחשב לשומר שכר.

ולמסקנה [לדעת רב יוסף], **הכל מודים לדרשת רבי יצחק**, אלא שאין ללמוד ממנה, שהמלווה על המשכון זוכה בו, אלא **כשנטל את המשכון אחר שעת ההלוואה, וכשנטלו בשעת ההלוואה**, אף שודאי אינו זוכה בו, [לא מטעם הדרשה הזו, ולא מטעם שנחשב כנוטל לגביה, כי אינו נוטל אלא לבטחון ההלוואה], מכל מקום **הכל מודים שהמלווה נחשב כשומר שכר, מחמת שפטור מלתת צדקה בשעה שעוסק בהלוואה**, [ואם כן יש להעמיד את המשנה באופן הזה וכדברי הכל], **ולא נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא, אלא במלווה על המשכון, כשהמלווה צריך את המשכון להשתמש בו**, [ופוחת את דמי השימוש מההלוואה].

לדעת רבי אליעזר – מאחר שהמלווה צריך את המשכון להשתמש בו, **אין כאן מצווה**, ואינו נפטר מלתת צדקה, **וממילא אין לו כל שכר, ודינו כשומר חנם**.

ולדעת רבי עקיבא – אף כשהמלווה צריך את המשכון להשתמש בו, **יש כאן מצווה, וממילא המלווה חייב לשמור על המשכון כשומר שכר**.

כן פירש רש"י את המחלוקת הזו, אבל ר"ח פירש, שנחלקו במקום שהמלווה אינו רוצה להלוות בלא משכון, שלדעת רבי אליעזר אין כאן מצווה, ולדעת רבי עקיבא יש כאן מצווה.

וכל זה לעניין הלוואת מעות, אבל לעניין הלוואת פירות, דעת רבי יהודה, שבלא כל הטעמים הללו, יש למלווה שכר בהלוואה, כי אצלו היו הפירות מרקיבים ונפסדים, ועתה על ידי ההלוואה ישמר ערך ממונו, ולכן בכל אופן אם הלווה על המשכון, דינו כשומר שכר.

וכל זה לעניין הלוואה בעל פה, אבל אם היתה ההלוואה בשטר, לדברי הכל אין לומר שהמלווה נטל את המשכון לבטחון ההלוואה בלבד, שהרי השטר הוא הבטחון הטוב ביותר, ואם כן ודאי נטל את המשכון לשם גביה, ונעשה עליו כשומר שכר.

כל האמור לעיל הוא שיטת רש"י, אולם התוס' כתבו, שאין סברא לומר, שנטילת משכון לשם גביה, תחשיב את המלווה לשומר שכר, כי אם המלווה לא היה מלווה כלל, היו מעותיו בידי, והיה עדיף לו על המצב של ההלוואה ונטילת המשכון, ואין בנטילתו לשם גביה שום רווח, ומעולם לא אמרו שטעמו של רבי עקיבא המחשיבו לשומר שכר הוא מחמת שנטל את

המשכון לשם גבייה, ואלו הן ארבעת האוקימתות

לביאור מחלוקתם:

א. מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא היא, כשהיה המשכון שווה פחות מההלוואה, והלווה התנה עם המלווה, שאם יאבד המשכון, המלווה יאבד את חובו, רבי אליעזר סובר, שאין זה אלא אסמכתא, ולכן אם אבד המשכון, לא אבד החוב, ומאחר שהמלווה כשומר חנם, ישבע שאבד, ויטול את חובו, ורבי עקיבא סובר [כשמואל], שהתנאי מועיל, כי יש חילוק בין אומר לתת אם יקרה כך וכך, שהוא אסמכתא, לבין אומר למחול אם יקרה כך וכך, שאינו אסמכתא, ומאחר שהמלווה אומר, שאם יאבד המשכון, ימחל על החוב, אין זו אסמכתא, ואיבד את חובו, [ולדעת רבה, הביאור הזה הוא הביאור האמיתי, כי לפי הביאור הזה, רבי עקיבא אינו סותר את דברי רבה, כמו שהוא סותר אותו לפי הביאור השלישי, והלכה כרבי עקיבא].

ב. מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא היא, אם משכון בשעת הלוואה קנוי למלווה [לעניין חיוב גנבה ואבדה], כדרשת רבי יצחק, או שלא נאמרה הדרשה הזו אלא במשכון שלאחר שעת ההלוואה, [והביאור הזה נדחה, כי הכל מודים, שלא נאמרה הדרשה הזו אלא על משכון שלא בשעת ההלוואה].

ג. מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא היא, האם המלווה נחשב כשומר שכר מחמת שכר המצווה, שפטור מלשלם לעני כשעוסק בה. [ולפי זה נחלקו במחלוקת רבה ורב יוסף ורבי עקיבא כרב יוסף].

ד. הכל מודים שבדרך כלל המלווה נחשב לשומר שכר, כי ההלוואה מצווה, ומחמתה פטור מלתת צדקה לעני, [כדעת רב יוסף], ולא נחלקו אלא במקום שהמלווה צריך את המשכון, האם יש כאן מצווה או לא, [והביאור הזה יתכן רק לדעת רב יוסף].

ולפי כל האוקימתות, מה שאמרו, שאם היתה ההלוואה בשטר, המלווה מפסיד באבדן המשכון, אין זה מחמת השטר, אלא שאם נכתב שטר, בוודאי לא נתקבל המשכון בשעת ההלוואה, שהרי כשיש שטר אין צורך במשכון, ואם כן נתקבל לאחר שעת ההלוואה, ובזה הכל מודים, שהמלווה קונה אותו מדרשת רבי יצחק, ואם הוא אובד, המלווה מפסיד כשומר שכר.

המלווה עני על המשכון

לדעת אבא שאול, המלווה לעני על משכון, שהוא דבר שמשכירים אותו בהרבה, ואינו נפחת אלא מעט, כגון מכוש גרזן וקרדום, רשאי להשכירו לאחרים, ולגבות מהשכר את חובו, מפני שהדבר הזה טובה לעני הוא, והרי הוא כמשיב אבדה.

המעביר חבית ממקום למקום ונשברה

[על ידי שנתקל בדרכו]

א. **לדעת רבי מאיר** – בין מעביר **בחנם**, בין מעביר **בשכר**, **נשבעים**, **ופטורים** מלשלם:

- רבי אלעזר [בן פדת האמורא] אומר, שרבי מאיר פוטר את שניהם, **כי לדעתו הנתקל נחשב לאנוס**, ושומר חנם ושומר שכר פטורים באנוס, ולכן כשישבעו שלא פשעו יפטרו מלשלם. ומכל מקום, מודה רבי אלעזר בן פדת שיש תנא אחר, האומר, שלדעת רבי מאיר, הנתקל נחשב לפושע, ולדעתו רבי מאיר מחייב את שניהם.

- רבי יוחנן אומר שלדעת רבי מאיר הנתקל נחשב לפושע, ומעיקר הדין יש לחייב את שניהם, אלא **שחכמים** חששו, שאם נחייב אותם, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו, [שהשכר קל, ויש חשש להפסד מרובה], **ותקנו** שהמעביר ששבר, ישבע שלא שבר בכוונה ויפטור.

ב. **לדעת רבי יהודה** – המעביר **בחנם** **ישבע**, **ויפטור**. והמעביר **בשכר**, **משלם**:

- והטעם לדין הזה **כי לדעת רבי יהודה הנתקל קרוב לאנוס וקרוב לפשיעה**, **ודומה בכך לגניבה** ואבדה, ולכן המעביר בחנם נשבע ונפטור, כדין שומר חנם, שפטור בגנבה ואבדה, והמעביר בשכר חייב, כדין שומר שכר שחייב בגנבה ואבדה, [והתוס' כתבו, שלדעת רבי יהודה, הנתקל דומה לגנבה יותר מאשר לאבדה, ולכן המעביר בחנם פטור מלשלם, כי רק באנוס הדומה לגנבה אדם המזיק פטור, אבל באנוס הדומה לאבדה, אדם המזיק חייב].

ג. **ולדעת רבי אלעזר** [בן שמוע התנא] – אף שקיבל מרביתו, ששניהם פטורים, **הסברא אומרת** שיש אופן שהמעביר בשכר חייב, ויש אופן **ששניהם חייבים**:

- והטעם לזה, **כי לדעתו, הנתקל במקום מדרון, דומה לגנבה ואבדה**, שיש לחייב את המעביר בשכר, ולפטור את המעביר בחנם. **אבל הנתקל במישור, דומה לפשיעה**, ויש לחייב את שניהם. ואף במקום מדרון, לדעתו אין לפטור את המעביר בחנם על ידי שבועה בלבד, כי נאמר בתורה, "אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם", ללמד ששומר חנם נפטור בשבועה, רק במקום שהאנוס אינו גלוי לכל, אבל הטוען טענת אנוס במקום הגלוי לכל, אינו נפטור, אלא אם יביא ראיה [=עדים] שהיה אנוס, [כדרשת איסי בן יהודה], והמעביר חבית ברשות הרבים, דבר גלוי לכל הוא, ואיך יפטור המעביר בחנם, על ידי שבועה בלא ראיה.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד

כסיכום קצר של הדף

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי

יום לחצו על [הקישור הבא](#)

להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי

יום לחצו על [הקישור הבא](#)